

Khắc phục những tư tưởng cản trở việc đổi mới doanh nghiệp nhà nước

HỒ NGỌC HY *

PHƯƠNG hướng sắp xếp, đổi mới và nâng cao hiệu quả doanh nghiệp nhà nước trong nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa đã được Nghị quyết Đại hội IX của Đảng và Nghị quyết Trung ương 3, Nghị quyết Trung ương 9 (khóa IX) xác định rất cụ thể. Các bước tiến hành đã thể hiện chi tiết trong 104 đề án sắp xếp doanh nghiệp nhà nước của các bộ, ban, ngành và các địa phương. Quá trình triển khai thực hiện được đa số cán bộ, đảng viên đồng tình. Nhưng gần đây có những ý kiến cho rằng: trong nền kinh tế thị trường không nhất thiết phải có doanh nghiệp nhà nước, hoặc muốn doanh nghiệp nhà nước hoạt động trở lại thời kỳ tập trung, bao cấp để được sự bảo trợ của Nhà nước.

Ý kiến trên có phần thuộc về nhận thức, có phần thuộc về tư tưởng cá nhân, nó đã trở thành lực cản lớn đối với việc thực hiện đường lối, quan điểm, chủ trương của Đảng, Nhà nước ta trọng việc sắp xếp, đổi mới, phát triển nâng cao hiệu quả doanh nghiệp nhà nước.

Trước hết, chúng ta phải khẳng định quan điểm, chủ trương của Đảng nêu trong các nghị quyết là đúng đắn, sáng tạo, phù hợp với thực tiễn và quy luật phát triển kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, khác về bản chất so với nền kinh tế thị trường tư bản chủ nghĩa. Đảng ta khẳng định: "*Kinh tế nhà nước* phát huy vai trò chủ đạo trong nền kinh tế, là lực lượng vật chất quan trọng và là công cụ để Nhà nước định hướng và điều tiết vĩ mô nền kinh tế. Doanh nghiệp nhà nước giữ những vị trí then chốt, đi đầu ứng dụng tiến bộ khoa học và công nghệ, nêu gương về năng suất, chất lượng, hiệu quả kinh tế - xã hội và chấp hành pháp luật"⁽¹⁾. "Doanh nghiệp nhà nước... phải không ngừng được đổi mới, phát triển và nâng cao hiệu quả, giữ vị trí then chốt trong nền kinh tế, làm công cụ vật chất quan trọng, ... làm lực lượng nòng cốt, góp phần chủ yếu để kinh tế nhà nước thực hiện vai trò chủ đạo trong nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, là chủ lực

trong hội nhập kinh tế quốc tế"⁽²⁾.

Hội nghị lần thứ 3 Ban Chấp hành Trung ương (khóa IX) đã ra Nghị quyết "Về tiếp tục sắp xếp, đổi mới, phát triển và nâng cao hiệu quả doanh nghiệp nhà nước", coi đó là "nhiệm vụ cấp bách cũng là nhiệm vụ chiến lược, lâu dài với nhiều khó khăn, phức tạp, mới mẻ"⁽³⁾. Nghị quyết chủ trương: kiên quyết điều chỉnh để doanh nghiệp nhà nước có cơ cấu hợp lý, chuyển đổi doanh nghiệp nhà nước sang hoạt động theo chế độ công ty, đẩy mạnh cổ phần hóa những doanh nghiệp nhà nước mà nhà nước không cần nắm 100% vốn, tiếp tục đổi mới cơ chế quản lý để doanh nghiệp nhà nước kinh doanh tự chủ, tự chịu trách nhiệm, hợp tác, bình đẳng kinh doanh, bình đẳng cạnh tranh với doanh nghiệp thuộc các thành phần kinh tế khác theo pháp luật, xóa bỏ bao cấp, đầu tư đúng đắn và hỗ trợ phù hợp đối với những ngành, lĩnh vực, sản phẩm quan trọng, không biến độc quyền nhà nước thành độc quyền doanh nghiệp, phạt biệt rõ chức năng của cơ quan quản lý nhà nước với chức năng điều hành sản xuất của

* Phó trưởng ban thường trực Ban Dân vận, Tỉnh ủy Quảng Trị

(1) Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ IX, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2001, tr 96

(2) Nghị quyết Hội nghị lần thứ 3 Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa IX, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2001, tr 6, 7, 8

(3) Nghị quyết đã dẫn, tr 8

doanh nghiệp. Khi xem xét, đánh giá hiệu quả của doanh nghiệp nhà nước, Nghị quyết nêu: "phải có quan điểm toàn diện cả về kinh tế, chính trị, xã hội; trong đó, lấy suất sinh lời trên vốn làm một trong những tiêu chuẩn chủ yếu để đánh giá hiệu quả của doanh nghiệp kinh doanh, lấy kết quả thực hiện các chính sách xã hội làm tiêu chuẩn chủ yếu để đánh giá hiệu quả của doanh nghiệp kinh doanh"⁽⁴⁾.

Thực tế vừa qua cho thấy, nhiều doanh nghiệp nhà nước thực hiện nghiêm túc sự lãnh đạo của Trung ương, vượt qua nhiều thách thức, đứng vững và không ngừng phát triển, góp phần quan trọng vào thành tựu to lớn của sự nghiệp đổi mới, đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa; đầu tư thêm máy móc, thiết bị, đổi mới công nghệ, mở rộng sản xuất, kinh doanh, lành mạnh hóa tình hình tài chính; đã chi phối được các ngành, các lĩnh vực then chốt và sản phẩm chủ yếu của nền kinh tế, chiếm tỷ trọng lớn trong tổng sản phẩm và kim ngạch xuất khẩu, trong tổng thu ngân sách; lực lượng quan trọng để thực hiện các chính sách xã hội, đời sống của người lao động từng bước được cải thiện. Doanh nghiệp nhà nước ngày càng thích ứng với cơ chế thị trường, năng lực sản xuất tiếp tục tăng, cơ cấu ngày càng hợp lý hơn, trình độ công nghệ và năng lực quản lý có nhiều tiến bộ, hiệu quả sức cạnh tranh từng bước được nâng lên. Trước kia, cả nước có khoảng 12.000 doanh nghiệp nhà nước, nhiều năm qua, chúng ta đã sắp xếp điều chỉnh còn lại khoảng 5.000 doanh nghiệp. Tính riêng trong

3 năm (2001 - 2003) đã sắp xếp được 1.766 doanh nghiệp, trong đó cổ phần hóa 905 doanh nghiệp. Nếu năm 2000 doanh nghiệp nhà nước đã đóng góp cho nền kinh tế quốc dân 39,5% GDP và 39,2% tổng thu ngân sách, trên 50% kim ngạch xuất khẩu, thì trong vài năm nay tỷ trọng ấy được nâng lên 63,8% GDP, 63% thu ngân sách, 72% kim ngạch xuất khẩu.

Từ đường lối, quan điểm, chủ trương của Đảng và kết quả sự đóng góp to lớn của doanh nghiệp nhà nước chúng ta nhất thiết phải củng cố vai trò của doanh nghiệp nhà nước trong nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa. Những ai còn mơ hồ về nhận thức, cũng như việc nhìn vào doanh nghiệp nhà nước chỉ thấy mặt tiêu cực mà không thấy mặt tích cực để từ đó phủ định vai trò doanh nghiệp nhà nước là sai lầm.

Tuy nhiên, việc sắp xếp, đổi mới, nhất là cổ phần hóa doanh nghiệp nhà nước theo tinh thần Nghị quyết Trung ương 3 (khóa IX) thực hiện còn rất chậm, vẫn còn giữ và kéo dài nhiều doanh nghiệp nhà nước ở những ngành, lĩnh vực Nhà nước không cần nắm, có quy mô nhỏ, hiệu quả kinh doanh thấp, làm ăn thua lỗ kéo dài, đã làm hạn chế vai trò chủ đạo của kinh tế nhà nước, đang là gánh nặng cho các ngân hàng, bởi tình trạng nợ xấu chưa hề thuyên giảm.

Tình trạng trên do nhiều nguyên nhân, nhưng nguyên nhân chủ yếu là tư tưởng "Có xu hướng bao cấp trở lại và bảo trợ dưới nhiều hình thức cho doanh nghiệp nhà nước"⁽⁵⁾. Xu hướng này, tập trung ở một số cán bộ

quản lý nhà nước, nhất là một số lãnh đạo, quản lý doanh nghiệp thiếu năng lực và phẩm chất đạo đức, cơ hội, vụ lợi, thực dụng. Họ muốn quay lại "chúng sống" với lối quản lý tập trung, bao cấp cũ để được Nhà nước bảo trợ "càng nhiều càng tốt". Vì đó là mảnh đất cho tệ quan liêu, tham nhũng, tư lợi phát triển mà họ đã quen "gặt hái" một thời.

Do đó, họ không công khai phản đối việc sắp xếp, đổi mới doanh nghiệp, nhưng bằng mọi cách để lợi dụng, khai thác những gì có lợi cho cá nhân, hoặc trì hoãn, kéo dài hoặc thực hiện qua loa.

Trong lúc nhiều doanh nghiệp nhà nước đẩy nhanh tiến độ thực hiện đường lối của Đảng về đổi mới doanh nghiệp Nhà nước, thì số này lại khẩn trương chuẩn bị để đối phó khi "sự cố" xảy ra (chẳng hạn, tham nhũng bị phát hiện), sẵn sàng "nới rộng bàn tay" để đón nhận cổ phần hóa, sắp xếp lại doanh nghiệp, còn Nhà nước lại một lần nữa "nai lưng ra" để ưu đãi, bảo trợ, xóa nợ, chuyển nợ và xử lý những hậu quả, vướng mắc do thời gian trước để lại.

Trong số này có một số giám đốc sắp về hưu lại ủng hộ mạnh mẽ chủ trương này để tính nước "hạ cánh an toàn". Còn số giám đốc trẻ thì không thiết tha mặn mà. Dù doanh nghiệp nhà nước có chuyển đổi nhưng số cán bộ thoái hóa, biến chất còn

(Xem tiếp trang 72)

(4) Nghị quyết đã dẫn, tr 6 - 7
 (5) Văn kiện Hội nghị lần thứ 9 Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa IX, NXB Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2004, tr 29

của Đảng Nhân dân Cách mạng Lào, nhằm góp phần củng cố mối quan hệ đặc biệt giữa hai Đảng, tình cảm keo sơn giữa nhân dân hai nước.

Làm việc với Ban Biên tập Tạp chí A-lun-may, hai bên trao đổi về tình hình mọi mặt của hai tạp chí, về vai trò và vị trí của mỗi tạp chí trong sự nghiệp xây dựng đất nước mình; đồng thời cùng bàn bạc để thúc đẩy mối quan hệ ngày càng bền chặt và có hiệu quả, thông qua việc giúp nhau đào tạo, bồi dưỡng cán bộ, trao đổi những kinh nghiệm quý báu trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ đất nước, để góp phần rút lý luận xây dựng và phát triển của mỗi nước.

Trong thời gian ở Lào, đoàn đã thăm và làm việc tại Thủ đô Viêng-chăn và các tỉnh Xa-va-na-khet, Chăm-pa-xắc, Khăm-muộn. Đoàn được chứng kiến khí thế sôi động xây dựng đất nước của nhân dân Lào trong dịp kỷ niệm 50 năm ngày thành lập Đảng Nhân dân Cách mạng Lào, chính đảng đại diện trung thành cho quyền lợi của nhân dân các bộ tộc Lào, người dẫn dắt sự nghiệp cách mạng của nhân dân Lào đi từ thắng lợi này đến thắng lợi khác.

Cũng trong quá trình làm việc, đoàn đã được đồng chí Thông-xinh Tham-ma-vông, Ủy viên Bộ Chính trị Đảng Nhân dân Cách mạng Lào tiếp; đã thăm và trao đổi thân mật với đồng chí Mun-keo O-la-mun, Ủy viên Trung ương Đảng, Quyền Trưởng Ban Tuyên huấn Trung ương Đảng Nhân dân Cách mạng Lào.

Các đồng chí đều đánh giá cao mối quan hệ gắn bó, hiệu quả giữa hai tạp chí, mong muốn hai bên tiếp tục nâng cao hơn nữa sự hợp tác giữa hai tạp chí, nhằm góp phần bồi đắp tình cảm đặc biệt giữa hai đảng và nhân dân hai nước. □

KHẮC PHỤC...

(Tiếp theo trang 58)

lãnh đạo thì doanh nghiệp khó tìm được hướng phát triển.

Có địa phương số doanh nghiệp nhà nước chỉ đếm đầu ngón tay, thế nhưng phần lớn doanh nghiệp được "sắp xếp" lại theo kiểu "góp gạo nấu chung", hay kiểu từ thiện "lá lành đùm lá rách", "chị ngã em nâng". Thực chất đó là kế giải tỏa, giữ "cái cốt" của doanh nghiệp nhà nước để được ưu đãi trong các chương trình, dự án, thuế thu nhập doanh nghiệp, thuế sử dụng đất... Có doanh nghiệp loại nhỏ nhưng đến nay đã lỗ hàng tỉ đồng, không còn khả năng thanh toán vài chục tỉ, nhưng lãnh đạo doanh nghiệp vẫn "ung dung yên ngựa".

Tôi nghĩ rằng, tư tưởng cá nhân, tham nhũng, ỷ lại, bao cấp trong doanh nghiệp nhà nước không chỉ là xu hướng mà là một thực tế, làm cho không ít doanh nghiệp nhà nước không còn ra

doanh nghiệp nhà nước và cũng chẳng phải là doanh nghiệp tư nhân, mà là một sự núp bóng, trá hình để bòn rút của công. Thực tế đó đang cản trở việc thực hiện nghị quyết của Đảng về đổi mới doanh nghiệp nhà nước, làm tăng thêm "nồng độ" của bốn nguy cơ mà Đảng ta từng chỉ rõ:

Để đấu tranh, khắc phục những tư tưởng trên, theo tôi, cần phải:

- Tiếp tục tuyên truyền có chiều sâu về đường lối, quan điểm, chủ trương của Đảng về phát triển kinh tế nhiều thành phần và vai trò doanh nghiệp nhà nước trong nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa.

- Triệt để xóa bỏ tư tưởng bao cấp, bảo hộ... đối với doanh nghiệp nhà nước ngay cả trong việc đề ra chủ trương, chính sách chỉ đạo thực hiện, tạo ra "sân chơi bình đẳng" với các thành phần kinh tế khác trong kinh doanh, cạnh tranh và tuân thủ pháp luật.

- Tiếp tục thực hiện tốt Quy chế Dân chủ ở cơ sở, nhất là dân chủ về kinh tế trong doanh nghiệp nhà nước, phát động các đoàn thể công đoàn, thanh niên, phụ nữ... để các tổ chức này phát huy quyền làm chủ của người lao động, thực hiện "dân biết, dân bàn, dân làm, dân kiểm tra". Kiên quyết đấu tranh với tư tưởng cá nhân chủ nghĩa, thoái hóa về phẩm chất, tham nhũng, sống cơ hội, thực dụng... làm ảnh hưởng xấu đến sản xuất, kinh doanh, cản trở thực hiện chủ trương sắp xếp, đổi mới và nâng cao hiệu quả doanh nghiệp nhà nước của Đảng và Nhà nước. Cần có quy chế chặt chẽ khi tuyển chọn giám đốc trong doanh nghiệp nhà nước 100% vốn và doanh nghiệp cổ phần hóa có cổ phần chi phối của Nhà nước bảo đảm khách quan, dân chủ, đủ đức, tài. Có biện pháp hữu hiệu chống những biểu hiện cá nhân, thương mại hóa, hoặc dân chủ hình thức trong lựa chọn cán bộ lãnh đạo doanh nghiệp. □